

Sigiliile Caimacamilor Olteniei

Ion-Leone Gavrilă-Ciobotea

Atribuțiile (prerogativele), relația cu domnul Țării Românești și rangul de cel dintâi, înalt dregător în Oltenia au dat autoritate deplină caimacamilor Craiovei. Însemnul de autoritate al acestora se regăsește în sigiliile lor și în includerea în câmpul sigilar a stemelor celor cinci județe dintre Carpații Meridionali, Olt și Dunăre.

Sigiliile mari ale domnilor Țării Românești, începând cu cel al lui Nicolae Caragea (imprimat pe un document din 13 septembrie 1782) și continuând cu cele ale lui Mihai Suțu (13 septembrie 1783), Alexandru Moruzi (decembrie 1792), Constantin Hangerli (23 mai 1798), Constantin Ipsilanti (5 septembrie 1803), Ion Gheorghe Caragea (26 ianuarie 1815) și Alexandru Suțu (20 martie 1819) cuprind 17 județe, câte avea Țara Românească, inclusiv pe cele 5 din Oltenia.

Caimacamii Olteniei au rămas în istoria heraldicii românești prin sigiliile lor considerate „adevărate podoabe”¹ dar și valoroase izvoare pentru studiul stemelor județelor Dolj, Gorj, Mehedinți, Vâlcea și Romanați. Acestea au mai fost cercetările unor istorici și heraldiști precum C. Moisil², Ioan V. Căncea³, Emil Vârtosu⁴, Dan Cernovodeanu, Jean N. Mănescu⁵, Augustin Mureșan, Emilian Cojocaru și Marian Nicușor Pele.

Ultimii cercetători au făcut cea mai detaliată analiză a însemnelor sfragistice din sigiliile caimacamilor Craiovei, motiv pentru care preluam, în esență, concluziile lor.⁶ Cercetătorul Augustin Mureșan surprinde două etape în

¹ Maria Dogaru, *Conservarea stemelor județene în sigiliile domnești*, în „Revista Arhivelor”, anul L, vol. XXXV, nr. 2, 1973, p. 302; vezi și Eadem, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor de caimacamii Craiovei*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor”, seria Muzee, nr. 1, 1976, p. 53-57; Eadem, *Din heraldica României*, Editura Jif, București, 1994;

² C. Moisil, *Studii de sigilografie românească. Sigilii de dregători. Sigilii domnești cu stemele județene*, în „Revista arhivelor”, II, 1927-1929, nr. 4-5, p. 141-149

³ Ioan V. Căncea, *Sigiliile caimacamilor Craiovei*, în „Revista Arhivelor”, III, 1936-1937, p. 178-179.

⁴ Emil Vârtosu, *Sigiliile cu însemnele dregătoriei – Țara Românească, 1786-1829*, în „Revista Muzeelor”, II, 1965, nr. 2, p. 152-159

⁵ Dan Cernovodeanu, Jean N. Mănescu, *Studiu asupra dezvoltării istorice a heraldicii districtuale și municipale românești*, în „Revista Arhivelor”, an. LI, 1974, vol. XXXVI, nr. 1-2, p. 3-219;

⁶ Mureșan, Augustin, *Conservarea stemelor județelor Olteniei în sigiliilor caimacamilor Craiovei*, în „Hrisovul”, XII (seria nouă), 2006, p. 175-183; Emilian Cojocaru, *Sigilografie și heraldică în zona Olteniei*, Editura Universitaria, Craiova, 2012, p. 80-88; Marian Nicușor Pele, *Heraldica*

evoluția sigiliilor caimacamilor de la Craiova prima pentru anii 1792-1801, cea de a doua pentru anii 1803-1830. Deosebirile constau în folosirea diferită a însemnelor județene în câmpul sigilar, sau în dispunerea stemelor de județ, (în semicercuri, semicercuri ovale ce ies din liniile de la marginea spațiului sigilar, în semicercuri plasate la marginea câmpului sigilar și în medalioane rotund).

Sigilii ale caimacamilor Craiovei după documente păstrate de Arhivele Naționale-Serviciul județean Dolj.

Pe revista „Oltenia” editată de Serviciul județean Dolj al Arhivelor Naționale, ajunsă la seria IV-a figurează pe copertă, la fiecare număr imaginea unui sigiliu al foștilor caimacami ai Craiovei.

Stema județului Mehedinți în sigiliile caimacamlor Olteniei. Cea dintâi a județului, albina, apare în 1715 iunie 20 într-un document emis de mitropolitul Antim Ivireanu și în 1722 în harta lui Schwantz.

În prima perioadă menționată de Augustin Mureșan, stema județului Mehedinți este figurată în toate sigiliile printr-o albină, reprezentată pe verticală, cu aripile strânse (în sigiliul lui Constache Gherache din 1792) sau aripile deschise (în sigiliul lui Nicolae Hangerli – 1794 și sigiliul lui Alexandru Calfoglu din 1795; în acest ultim caz se disting și antenele). Insecta este așezată în câmpul sigilar, în pal, fie în partea dreaptă (sigiliul lui Nicolae Hangerli și sigiliul lui Alexandru Calfoglu), fie în partea superioară (sigiliul lui Iancu Caragea-1796, sigiliul lui Anton Villara-1799 și Vasilache Caligar-1801) sau chiar în partea inferioară (sigiliul lui Costache Gherache din 1792).

Conform cercetărilor heraldiștilor Dan Cernovodeanu și Ioan N. Mănescu, sigiliile caimacamlor Craiovei dintre 1803 și 1830 au figurat stema județului Mehedinți în trei feluri: a) tipul de albină cu trupul mai îngroșat și cu aripile în zbor (v. Sigiliile din 1803 Costache Caragea, august 1831 Nicolae Scanavi și 1824 Dimitrie Ralet); b) tipul aceleiași specii de insectă heraldică cu corpul mai subțire și aripile semideschise (sigiliile din ianuarie 1813 Gheorghe Arghiropol și 1812 Ioan Samurcaș); c) tipul inițial de pe harta lui Schwantz reprezentând un stup, de astă dată înconjurat însă și de albine, întâlnit pe însemnele din 1825 (Alexandru Dimitrie Ghica), 1827 (Constantin Ghica) și 1830 (Alexandru Scarlat Ghica).

În stema județului Mehedinți, albina este înlocuită din 1825 în sigiliile caimacamlor Alexandru Dimitrie Ghica (1825), Constantin Ghica (1827) și Alexandru Scarlat Ghica (1830), cu stupul, având plasate simetric de o parte și de alta câte trei albine în zbor. Stema acestui județ în sigiliile din 1825, 1827 și 1830 ale caimacamlor Alexandru Dimitrie Ghica, Constantin Ghica și Alexandru Scarlat Ghica a avut pe lângă simbol, doar inițiala M.

Unele reprezentări din sigiliile caimacamlor Craiovei apar, cu mici modificări, pe sigiliile episcopilor Râmnicului – Noul Severin (ex. 1824, la Neofit Geanoglu) și pe cele ale unor domni ai Țării Românești.

Stema județului Gorj în sigiliile caimacamlor Olteniei.

Cele dintâi reprezentări ale județului, un cerb sunt din 1722 (harta lui Schwantz). În sigiliile din perioada căimăcămiei Craiovei stema județului Gorj este reprezentată printr-un cerb, stând, mergând sau alergând. În sigiliul lui Nicolae Hangerli (1794) animalul are aspect de țap. Cerbul aleargă spre dreapta în stema județului în sigiliul lui Iancu Caragea (1796), iar în sigiliul lui Vasilache Caligar (1801) cerbul aleargă tot spre dreapta, dar pe o terasă, cu denivelări. În unele sigilii cerbul are o înfățișare mai elegantă (Alexandru Calfoglu – 1795), scoțând în evidență mișcarea. Aici se mai pot încadra sigiliul lui Iancu Caragea (1796) și cel al lui Vasile Caligar (1801).

Apoi, stema județului este figurată printr-un cerb, înfățișat în poziție uzuală, dar fie în fugă (vezi însemnele din 1803, ianuarie 1813 și 1827), fie stând (vezi sigiliile din august 1831, din 1821 și 1824), fie trecând (vezi însemnele din 1825 și 1830), terasa fiind de asemenea absentă, cu excepția sigiliului datat în 1813 al lui Nicolae Scanavi, în care acesta reapare în mod incidental. Cerbul ca emblemă a Gorjului variază forma pe sigiliile caimacamilor Craiovei. Sigiliile din 1825, 1827 și 1830 ale caimacamilor Alexandru Dimitrie Ghica, Constantin Ghica și Alexandru Scarlat Ghica au apelativul marcat numai prin inițiala sa (în speță slovaș)

Stema județului Dolj în sigiliile caimacamilor Olteniei.

Stema județului Dolj, la începutul secolului al XVIII-lea, era un pește (crap) cu coada înspre dextra.

Sigiliul caimacamilor prezintă în stema acestui județ un pește spre stânga (uneori spre dreapta, ca în sigiliul lui Vasilache Caligar din 1801) în care se pot observa chiar și unele detalii (înnotătoarele). După aceea, stema acestui județ înfățișează un pește (probabil un crap). În sigiliile dintre 1803 și din ianuarie 1813, precum și pe cele dintre 1821 și 1830, peștele din stema acestui județ apare fără reprezentarea valurilor, însă neconturnat, în poziție heraldică normală, singura excepție constituind-o sigiliul din august 1813 al lui Nicolae Scanavi în care animalul acvatic va figura deasupra unor valuri.

Uneori importanța dată stemei județului Dolj față de celălalte steme este pusă în evidență prin plasarea acesteia în centrul câmpului sigilar (sigiliul din 1805 al lui Iordache Arghiropol). Numele județului va fi înscris cu caractere chirilice în formă prescurtată ДД pe restul tuturor genurilor de însemne dotate cu emblemele districtuale analizate mai sus, cu excepția sigiliilor dintre 1825 și 1830 ale caimacamilor Craiovei aparținând familiei Ghica, în care numele respectivului județ e marcat doar prin inițiala chirilică Д.

Stema județului Vâlcea în sigiliile caimacamilor Olteniei.

Pe harta lui Friedrich Schwantz stema județului Vâlcea era un măr cu fructele pe crengi. Apoi, stema acestui județ este reprezentată în aceste sigilii printr-o ramură cu frunze, semnificând pomicultura dezvoltată în acest județ (sigiliul lui Costache Gherache – 1792, sigiliul lui Nicolae Hangerli – 1794), sigiliul lui Alexandru Calfoglu -1795) sau numai frunza (sigiliul lui Iancu Caragea – 1796, sigiliul lui Anton Villara – 1899 și Vasilache Caligar – 1801).

Dacă până în 1803 stema județului Vâlcea este reprezentată printr-o ramură cu frunze, începând chiar din acel an, sigiliul caimacamului Costache Caragea (1803) reprezintă în medalion un crivac (instalația rudimentară pentru extras sarea).

Stema acestui județ cuprinde diversitatea de reprezentare a elementelor simbolice pentru acest județ. Astfel pe sigiliul din 1803 al lui Costache Caragea

apare un puț pătrat doar cu scripete, calul cabrat, cu copitele dinainte așezate pe ghizduri, aflându-se la senestra, iar omul nefiind reprezentat. Pe sigiliul din ianuarie 1813 al lui Gheorghe Arghiropol, absența omului se menține, calul cabrat aparând tot la senestra, însă puțul redus ca dimensiuni, are plasat deasupra în locul scripetelui, un par trifurcat asemănător unui candelabru cu trei brațe.

Sigiliul lui Nicoale Scanavi din august 1813 reunește cele trei elemente cunoscute, la dextra, puțul cu scripetele pe centru, iar calul cabrat cu copitele din față așezate pe ghizduri, la senestra, elemente care se întâlnesc și pe sigiliul din 1821 al lui Cosntantin Samurcaș, însă inversate ca poziție și anume calul la dextra și omul la senestra, flancând puțul aflat în centru.

Pe sigiliul lui Dimitrie Ralet din 1824, omul și calul nu mai figurează, fiind reprezentat doar un puț pătrat, cu capace și acoperit cu o cupolă. Astfel sunt redată aceste elemente ale stemei acestui județ și pe sigiliul din 1822 al lui Constantin Samurcaș. Pe sigiliile ulterioare ale acestor dregători, în speță al lui Alexandru Dimitrie Ghica din 1825, Constantin Ghica din 1827 și Alexandru Scarlat Ghica din 1830, se constată absența în continuare a celor două elemente menționate, omul și calul, rămânând reprezentat doar puțul, dar de această dată de formă circulară și cu scripetele plasat distinct la dextra sa. Sigiliile caimacamilor Craiovei sunt mai diverse decât cele domnești în redarea stemei, alternând între imaginea unui puț cu scripete și cal, fără om (1803), cea a tuturor trei (1813), sau numai a puțului (1824). Sigiliile din 1825, 1827 și 1830 ale celor trei caimacami menționați mai sus, conțin în medalionul cu stema acestui județ doar inițiala B. Pe sigiliile din această perioadă numele acestui district apare înscris în forma prescurtată prin contracție **B.J.** Fac excepție doar însemnele din 1825 și 1830 ale caimacamilor din familia Ghica, în care acest județ e indicat doar de prima literă cu care își începe denumirea (în speță inițiala B).

Stema județului Romanați în sigiliile caimacamilor Olteniei.

La 1722, stema Romanaților era un snop de grâu. Această stemă s-a păstrat și în sigiliile caimacamilor Craiovei.

Stema acestui județ este redată în sigilii printr-un snop de grâu, uneori atât de stilizat încât a fost confundat cu o plantă cu trei crenguțe (1792). După aceea, snopul este mai bine înfățișat, plasat pal sau în bandă.

Doar două sigilii nu se încadrează în modul de reprezentare – devenit uzual – al emblemei Romanaților, și anume sigiliile din 1825 și 1830, respectiv al lui Alexandru Dimitri Ghica (viitorul domn) și al lui Alexandru Scarlat Ghica, caimacami ai Craiovei la datele indicate, în care snopul de grâu apare plasat în bandă. Ca mod de reprezentare snopul diferă de la un sigiliu la altul. Uneori spicele sunt ca un buchet, alteori răsfirate, iar la unele se distinge clar două legături care strâng snopul (sigiliul lui Dimitrie Ralet – 1824). Stema destinată acestui județ, în sigiliul lui Constantin Suțu din 1816, are snopul reprezentat schematic, încât acest element pare a fi trei spice de grâu.

Sigiliile din 1825, 1827 și 1830 ale caimacamilor Alexandru Dimtrie Ghica, Constantin Ghica și Alexandru Scarlat Ghica cuprind în medalionul rezervat acestui județ pe lângă simbolul care îl individualizează doar inițiala P.

În concluzie, sigiliile caimacamilor Craiovei sunt indiscutabil lucrări de foarte bună calitate artistică. Sub influența sigiliilor domnești cu stemele celor 17 județe, sigiliile caimacamilor Craiovei și ale episcopului de Vâlcea au renunțat la reprezentarea heraldică a portretului dregătorului respectiv și au inclus cinci unități administrative (județe) ca expresie a autorității exercitate în teritoriul lor însumat. Reprezentarea heraldică introdusă în stema acestei instituții rămâne coroana care timbrează numele caimacamului⁷ (1794, 1795, 1803, 1811, 1813, 1825, 1830).

⁷ Vezi reproducerile din capitolul *Sigiliu de mari dregători* din lucrarea Mariei Dogaru, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric* Album sigilografic, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976, p. 138-144;